

ORD OCH FÖRKORTNINGAR

Avreglering Avskaffande av monopolrättigheter och -skyldigheter för att ge spelrum för konkurrens. Här som synonym för liberalisering.

Bruttoeffekt Den elektriska effekt som levereras direkt från en anläggnings generator.

CCS Carbon Capture and Storage (avskiljning och lagring under jord av den koldioxid som uppstår vid förbränning av fossila bränslen).

CO₂e Ett enhetligt sätt att mäta klimatpåverkan. Anger den mängd koldioxid med samma klimatpåverkande effekt som aktuell mängd av annan växthusgas.

CSR Corporate Social Responsibility – hur företag på frivillig basis integrerar ekonomiska, sociala och miljömässiga aspekter i sina affärsverksamheter och i kontakterna med sina intressenter.

Derivatinstrument Finansiellt instrument vars värde eller värdeförändring är relaterad till ett underliggande instrument. Exempel på derivatinstrument är optioner, terminer och swapar. Derivatinstrument används ofta för att hantera risk.

Djupförvar Förvaringsplats för använt kärnbränsle, se www.skb.se.

DSO Engelsk förkortning för Distribution System Operator, den systemansvarige för distributionssystemet. Ansvarar för drift, underhåll och utveckling av lokal- och regionnät inom ett givet område (jämför TSO).

EEX European Energy Exchange, den tyska elbörsen.

Elspotmarknaden Kortsiktig fysisk handel med el på börsen.

EPD Environmental Product Declaration, system för certifierade miljövarudeklarationer.

EU 27 Medlemsländerna i EU efter utvidgningen 1 januari 2007.

Ex-ante tariffreglering Prövning av tarifferna innan de tas i bruk.

Ex-post tariffreglering Tarifferna justeras i efterhand om nödvändigt.

Förnybara energikällor Icke ändliga energikällor som vattenkraft, bio-bränslen, vind, sol, tidvatten, havsvågor, geotermisk kraft.

Gröna certifikat/elcertifikat Köp- och säljbara certifikat som utfärdas för förnybar energi. Kallas elcertifikat i Sverige.

IAEA International Atomic Energy Agency – FN:s internationella atomenergiorgan

Installerad effekt Prestanda enligt konstruktionsdata. Mäts vanligen i MW.

IPCC Intergovernmental Panel on Climate Change – FN:s klimatpanel

ISDA-avtal Ett bilateralt ramavtal enligt riktlinjer upprättade av International Swap Dealers Association. Avtalet reglerar parternas rättsliga åtaganden i samband med ingångna derivataffärer.

ISO 14001 Internationell standard för miljöledningssystem.

Kraftvärmeverk Anläggning som producerar både el och värme i samma process.

Kyotoprotokollet Internationell överenskommelse om att minska utsläppen av växthusgaser.

Lokalnät Elnät i Sverige inom spänningsområdet 0,4–20 kV.

Margin call Marginalsäkerhet som innehavaren av en derivatposition måste ställa för att täcka kreditrisken hos sin motpart (OTC eller börs).

Merit order Engelska för den ordning enligt vilken kapacitet tas i bruk.

Nettoeffekt Den elektriska effekt en anläggning levererar till anslutet nät, det vill säga bruttoeffekten minskad med anläggningens energiförbrukning.

Nord Pool Den nordiska elbörsen.

NO_x Samlingsnamn för kväveoxid, kvävedioxid och liknande kväveoxidföreningar.

NTPA Engelsk förkortning för Negotiated Third Party Access (Förhandlad tillgång för tredje part). Tillgång till nätet som medges på basis av bilaterala förhandlingar mellan nätägare och nätanvändare.

OTC Over the Counter (över disk). Handel utanför börsen (direkt eller via mäklare) med fysiska och finansiella kontrakt.

Oxyfuel combustion Förbränning av fossila bränslen med rent syre.

PolPX Polska elbörsen, Towarowa Gielda Energii.

Post combustion Avskiljning av koldioxid efter förbränning.

PSE Polskie Sieci Elektroenergetyczne – Polskt nätföretag.

Regionnät Elnät i Sverige inom spänningsområdet 40–130 kV.

SKB Svensk Kärnbränslehantering AB, ansvarar för hanteringen av radioaktivt avfall i Sverige.

SO₂ Svaveldioxid.

Spotmarknad En marknad där handel sker med omedelbar leverans.

Swap Ett finansiellt instrument som är en kombination av spot och terminsaffär, ett slags finansiellt bytesavtal.

Terminsmarknad Marknad där köpare och säljare kommer överens om ett fast pris för en framtida leverans av underliggande instrument, exempelvis el. (Se även Derivatinstrument.)

Tillgänglighet Faktisk elproduktionsförmåga i förhållande till maximalt möjlig produktion.

TSO Engelsk förkortning för Transmission System Operator, systemansvarig för transmissionsnätet. Ansvarig för drift, underhåll och utveckling av överföringssystemet inom ett givet område. (Jämför DSO.)

Unbundling Juridisk separation av överföring och distribution från andra verksamheter (produktion/försäljning).

Volatilitet Mått på hur priset på en vara varierar under en tidsperiod.

Värdekedja Process för värdeskapande, inom elbranschen produktion, transmission, distribution, handel och försäljning av el.

Värmekraft El som produceras via en uppvärmningsprocess, till exempel gasturbin eller med ångprocess i ett kol- eller kärnkraftverk (jämför kraftvärmeverk).

Energitermer

Effektenheter

Effekt är energi per tidsenhet

Effekt anges i watt (W)

1 kW (kilowatt) = 1 000 W

1 MW (megawatt) = 1 000 kW

1 GW (gigawatt) = 1 000 000 kW

Energienheter

Energi är effekt gånger tid

1 kWh (kilowattimme) = 1 kW under en timme

1 MWh (megawattimme) = 1 000 kWh

1 GWh (gigawattimme) = 1 000 000 kWh

1 TWh (terawattimme) = 1 000 000 000 kWh

Spänning

1 kV (kilovolt) = 1 000 volt (V)

VATTENFALLS HISTORIA

Olidan i Göta älv var ett av de första stora vattenkraftverken som byggdes 1909–1916 av nybildade Kungliga Vattenfallsstyrelsen.

1909 Ombildningen av Trollhätte kanal- och vattenverk till Kungliga Vattenfallsstyrelsen 1909 markerar Vattenfalls födelse. Svenska staten hade köpt fallrättigheterna i Trollhättan några år tidigare och börjar nu aktivt att engagera sig i den nya elkrafttekniken.

1909–1916 De första stora vattenkraftverken – Olidan, Porjus och Älvkarleby – byggs.

1951 Invigning av vattenkraftverket Harsprånget, i flera avseenden världens då största vattenkraftverk. Samma år tas även världens första 400-kilovoltsledning i bruk, vilken sträcker sig från övre Norrland till Hallsberg i mellersta Sverige.

1952 Hela svenska stamnätet kopplas samman.

1954 Vattenfall driftsätter världens första kommersiella högspända likströmsledning – mellan fastlandet och Gotland.

1975–1976 Vattenfalls två första kärnkraftsreaktorer Ringhals 1 och 2 tas i drift. Under 1970- och 80-talen byggs tolv reaktorer i Sverige, varav sju ägs av Vattenfall.

1992 Statens Vattenfallsverk ombildas till aktiebolaget Vattenfall. Ansvaret för stamnätet, det svenska högspänningsnätet, läggs på den nybildade myndigheten Svenska Kraftnät.

1995 Vattenfalls styrelse beslutar om en internationell tillväxtstrategi för Vattenfall.

1996 Den svenska elmarknaden avregleras. Elnätsverksamheten separeras juridiskt från elproduktion och -försäljning.

Europeisk expansion

1996 Den internationella expansionen inleds 1996 genom förvärvet av det finska eldistributionsföretaget Hämeen Sähkö. Ett representationskontor öppnas i Hamburg och Vattenfall börjar agera på den tyska elmarknaden genom joint venture företaget VASA Energy.

1998 I april avregleras den tyska elmarknaden.

1999 Vattenfall avtalar om köp av 25,1% av aktierna i HEW från Hamburgs stad med option för staden att sälja ytterligare 25,1% till Vattenfall. Kärnkraftsreaktorn Barsebäck 1 stängs efter riksdagsbeslut.

2000 I januari förvärvas 55% i polska värmeproducenten EW i Warszawa, Polen. I augusti sluts avtal med E.ON om förvärv av majoriteten av aktierna i Berlins energiföretag Bewag. Affären blockeras dock av amerikanska Southern Energy (numera Mirant).

2001 I februari förvärvas 32% i det polska distributionsbolaget GZE. Vattenfall blir i maj majoritetsägare i HEW genom aktieförvärv från E.ON och Sydkraft. HEW förvärvar i maj dels elproducenten VEAG som också äger stamnätet i östra Tyskland, dels brunkolsproducenten LAUBAG.

2002 Vattenfall förvärvar i januari samtliga Mirants aktier i Bewag. Vattenfalls olika förvärv i Tyskland samlas nu under namnet Vattenfall Europe AG, som formellt bildas i augusti genom en fusion mellan HEW och VEAG, inkl. LAUBAG. Vattenfall blir därmed Tysklands tredje största elproducent.

2003 I januari–februari fusioneras Bewag in i Vattenfall Europe AG. Ägarandelen i polska EW ökas till 70% och i GZE till 54%.

2005 I april förvärvas 35,3% av aktierna i danska Elsam A/S. Kärnkraftsreaktorn Barsebäck 2 stängs den 31 maj. I augusti meddelar Vattenfall att man överskridit gränsen 95% av aktierna i Vattenfall Europe AG och initierar en inlösen av minoritetsägarnas aktier.

2006 Den 1 januari ersätts de lokala tyska varumärkena HEW och Bewag samt de polska varumärkena EW och GZE med varumärket Vattenfall. Ägarandelen ökas till 75% i de båda polska bolagen. Den 1 juli förvärvas en rad danska kraftvärme- och vindkrafttillgångar från det danska företaget DONG i utbyte mot ägarandelen i Elsam A/S och I/S Avedøre 2. Bygget av pilotanläggningen för avskiljning och lagring av koldioxid i Schwarze Pumpe startar.

2007 Vindkraftsparken Lillgrund med 48 turbiner står klar och levererar i slutet av året el. I december beslutas att Business Group Europe och Business Group Polen slås samman till Business Group Centraleuropa.

Produktion: Vattenfall AB och Intellecta Communication AB.

Foto: Anders Kjellberg – Flygfotot.se (omslag) Bruno Ehrns (s. 57)

Stefan Berg (s. 59) och Vattenfall AB.

Tryck: Intellecta Tryckindustri. Copyright 2008, Vattenfall AB, Stockholm.